

ประสบการณ์ของอาจารย์แพทย์ผู้มีจิตวิญญาณความเป็นครูแพทย์

The experience of medical teachers having teachers' spirituality

พัชดาพรรณ อุดมเพชร

Phachadapan Odompet

นักวิชาการศึกษา ฝ่ายการศึกษา คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล

Educator Division of Medical Education, Faculty of Medicine Siriraj Hospital, Mahidol University.

E-mail: Phachadapan.odo@mahidol.ac.th

บทคัดย่อ

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ เพื่อพรรณนาและบรรยายประสบการณ์ของการเป็นอาจารย์แพทย์ผู้มีจิตวิญญาณความเป็นครูแพทย์ และ เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการที่ทำให้เกิดจิตวิญญาณความเป็นครูแพทย์ การดำเนินการศึกษาด้วยวิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพ แนวการศึกษาแบบการปรากฏการณ์วิทยา ในกลุ่มอาจารย์แพทย์ดีเด่นจากทุนเจ้าพระยาพระเสด็จสุเรนทราธิบดี จำนวน 9 คน เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ คือ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผลการวิจัย กระบวนการที่ทำให้เกิดจิตวิญญาณความเป็นครูแพทย์ ผลการศึกษาพบว่า โครงสร้างกระบวนการที่ทำให้เกิดจิตวิญญาณความเป็นครูแพทย์ ประกอบไปด้วย 3 ช่วง ช่วงก่อนการเป็นอาจารย์แพทย์ผู้มีจิตวิญญาณความเป็นครูแพทย์ ช่วงการมีจิตวิญญาณความเป็นครูแพทย์ และช่วงการคงอยู่ของจิตวิญญาณความเป็นครูแพทย์

คำสำคัญ: อาจารย์แพทย์ผู้มีจิตวิญญาณความเป็นครูแพทย์

Abstract

This research had two main objectives: 1) to describe and narrate the experience of medical teachers having teachers' spirituality 2) to understand the process of medical teachers' spirituality development. This study was conducted by qualitative research methodology and phenomenology study. There were 9 medical teachers receiving awards by from faculties in this study.

The method used to collect data was a purposive sampling. In addition, the study showed that there were three stages of medical teachers' spirituality development, i.e. 1) Before being medical teachers having teachers' spirituality. 2) Being teachers having teachers' spirituality expressed through behavior. 3) The existence of teachers' spirituality.

Keywords: medical faculties who have a teachers' spirit

1. บทนำ

ในปัจจุบันได้มีความตื่นตัวในการศึกษาเกี่ยวกับจิตวิญญาณ ทั้งในลักษณะของความเป็นวิชาการและการปฏิบัติ โดยมองว่าจะเป็นทางออกในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ในสังคมได้นั้น ลิวลี ซีริโล (2552) กล่าวถึงการฟื้นฟูแนวคิดการเข้าใจภาวะของมนุษย์แบบองค์รวม โดยกล่าวถึงจิตวิญญาณ ว่าในศตวรรษที่ 20 องค์การอนามัยโลก (WHO) ได้ย้ำความสำคัญของเรื่องนี้โดยอธิบายว่า ภาวะความสุขสมบูรณ์ของมนุษย์ (wellness) หรือสุขภาพแบบองค์รวม ประกอบด้วย มิติทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม เศรษฐกิจ และจิตวิญญาณ เมื่อองค์การอนามัยโลก (World Health Organization: WHO) ได้บรรจุคำว่า Spiritual ไว้เป็นมิติหนึ่งขององค์รวมชีวิต ต่อมาเริ่มมีการนำคำว่าจิตวิญญาณเข้ามาใช้ ซึ่งจากสาระสำคัญของการประชุม (ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล, 2553) ได้กล่าวไว้ว่าจิตวิญญาณเป็นเรื่องที่ใกล้ตัวเรา ซึ่งเกี่ยวข้องกับมิติภายในตนเอง เห็นคุณค่าในสิ่งที่ตนเองทำและเป็นผู้สามารถไปพ้นจากขอบเขตตนเอง เชื่อมโยงสู่สิ่งต่างๆ รอบตัวเรา ด้วยความรักความเมตตา สติเป็นเครื่องมือของการพัฒนาจิตวิญญาณ ไม่ว่าจะนับถือศาสนาใด ขอเพียงเราปฏิบัติตามหลักคำสอนของศาสนานั้นๆ การพัฒนาจิตวิญญาณก็เกิดขึ้น

เรื่องจิตวิญญาณไม่ใช่เรื่องที่อยู่แยกตัวโดดเดี่ยว แต่จะต้องอยู่กับการทำงาน การดำรงชีวิต การปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งปัจจัยที่เกี่ยวข้องมีการเปลี่ยนแปลงไปเรื่อยๆ ความประพฤติกฎปฏิบัติทางจิตวิญญาณจึงต้องปรับตัวเพื่อขึ้นหัดหลักอุดมการณ์ที่สูงส่งได้ (ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล, 2553) ความเป็นจิตวิญญาณ คือการมองหันกลับไปภายในเพื่อค้นพบเอกลักษณ์ที่แท้จริงของเรา การมองเข้าไปภายใน คือ การค้นพบว่าเรคือใคร คุณค่าของเราคืออะไร และอะไรคือสิ่งที่มีความหมายและให้เป้าหมายกับชีวิตเรา (อารยา พรายเข้ม และคณะ, 2552: 14) จะเห็นได้ว่า จิตวิญญาณมีลักษณะเป็นนามธรรม ไม่สามารถวัดได้ด้วยเครื่องมือหรืออุปกรณ์ทางวิทยาศาสตร์ให้เห็นได้อย่างเป็นรูปธรรม การพยายามวัดความสำคัญหรือความต้องการด้านจิตวิญญาณด้วยเครื่องวัดเชิงปริมาณทางวิทยาศาสตร์บางอย่างเป็นการลดคุณค่าหรือความจริงบางอย่างที่เป็นประสบการณ์ของบุคคลได้ (ทักษิณี ทองประทีป, 2552) ทั้งนี้จึงจำเป็นที่จะต้องทำการศึกษาดูด้วยระเบียบวิธีหลากหลายแบบ รวมทั้งการศึกษาดูด้วยวิธีของนักปรัชญาและนักปฏิบัติศาสนาที่มุ่งพัฒนาจิต (วิญญาณ)

การวิจัยเชิงคุณภาพแบบปรากฏการณ์วิทยาเป็นการวิจัยที่นักวิจัย พยายามอธิบายแก่นของประสบการณ์ (essence of experience) หรือความหมายแห่งประสบการณ์ชีวิตที่กลุ่มบุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งได้รับจากปรากฏการณ์เดียวกัน คำถามการวิจัยที่เป็นเป้าหมายของการวิจัยเชิงคุณภาพแบบปรากฏการณ์วิทยา ก็คือ กลุ่มบุคคลดังกล่าวได้รับประสบการณ์อะไร และประสบการณ์นั้นเป็นอย่างไร (ขจรศักดิ์ บัวระพันธ์, 2556)

ปรากฏการณ์วิทยา Phenomenology สาระสำคัญของการวิจัยปรากฏการณ์วิทยา คือ แนวคิดในประเด็นว่า “อะไรคือรูปแบบและประสบการณ์สำคัญในชีวิตของบุคคลนั้นๆ” ปรากฏการณ์สำคัญๆ ของคนแต่ละบุคคลในสังคมนั้นอาจเป็นแบบอย่างเดียวกันหรือคล้ายคลึงกันได้ ในหลายๆ เรื่อง ดังนั้นผู้ที่ผ่านประสบการณ์ที่เหมือนกันหรือคล้ายคลึงกันย่อมสามารถจะแบ่งปัน หรือเข้าใจความรู้สึกที่เหมือนกันร่วมกันได้ดี นักปรากฏการณ์นิยมมุ่งสนใจศึกษาในประเด็นว่า “มนุษย์ผ่านประสบการณ์ในชีวิตมาได้อย่างไรบ้างและมีปรากฏการณ์อะไรที่สะสมให้เขาสร้างโลกของความเป็นจริงของเขาอย่างไร” โลกของความจริงแต่ละบุคคลเป็นเรื่องของประสบการณ์และความหมายที่แต่ละบุคคลสะสมเกี่ยวกับวัตถุสิ่งของต่างๆ ด้วยตัวเขาเท่านั้น ดังนั้นเราจึงไม่สามารถแยก ความจริง ของโลกมนุษย์ได้

อย่างเป็นปรนัย (Objective) ว่าสิ่งนั้น “จริง” สิ่งนี้เป็นเพียงแต่ความนึกคิด (Subjective) ของคนนั้นคนนี่เท่านั้น เพราะสิ่งใดก็ตาม ถ้าเขาตีความว่า “สำคัญ” สิ่งนั้นก็คือ “จริงสำหรับเขา” (นิศา ชูโต, 2548) ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยจึงเลือกใช้การศึกษาเรื่องจิตวิญญาณตามแนวปรากฏการณ์วิทยาที่เป็นการอธิบายแก่นของประสบการณ์ ความหมายแห่งประสบการณ์ชีวิตที่กลุ่มบุคคลได้รับจากประสบการณ์เดียวกันจากอาชีพอาจารย์แพทย์

ในการสอนนักศึกษาแพทย์ นั้น บทบาทอาจารย์แพทย์จึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ที่จะสอนนักศึกษาทั้งในเรื่อง ความรู้ทางการแพทย์ และต้องสอนทักษะการเรียนรู้ การใฝ่รู้ด้วยตนเอง เพื่อการแพทย์แพทย์ที่ทันสมัยตลอดชีวิต นับได้ว่าครุณั้นถือเป็นวิชาชีพชั้นสูง (Profession) มีความสำคัญมากต่อสังคม และในขณะที่เดียวกันก็ได้รับความคาดหวังจากสังคมมาก เนื่องจากบทบาทของครูทำหน้าที่เป็นผู้สร้างสรรค์เยาวชน เป็นผู้พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ รวมทั้งการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาสังคม งานของครูเป็นการวางรากฐานความรู้ ความดี และความสามารถทุกๆ ด้านแก่เยาวชน สกอล สิงหะ. (2550) กล่าวถึง ความเป็นครูว่าอาชีพครุมีความเชื่อ ศรัทธาในมนุษย์ ในความสามารถของการเขยวขาดตนเอง พัฒนาตนเอง และก้าวไปข้างหน้า ครูใช้ความศรัทธาในการพยายามจะช่วยนักเรียนในการแสวงหาหนทางและความหมายของตนเอง ในอดีตที่ผ่านมา เรามักจะพบเห็นลักษณะครูอาชีพที่มีความเป็นครูโดยสมบูรณ์ทำงานด้วยใจรัก เป็นครูด้วยจิตและวิญญาณ มีความห่วงใยต่อศิษย์ลูกหาของตนเอง

พนม พงษ์ไพบูลย์ (2550: ออนไลน์) ภาพลักษณ์ของครูในปัจจุบันถูกมองว่าเป็นอาชีพครุไม่ใช่ครู เป็นปัญหาใหญ่ทางการศึกษา และเห็นว่าจิตวิญญาณของความเป็นครูน่าจะมีค่าเหนือสิ่งอื่นใด เพราะจะเป็นตัวกำหนดให้คนรู้จักหน้าที่ ความรับผิดชอบ ทูมทะเลี่ยสละเพื่อคุณภาพการศึกษาของศิษย์ ครูที่มีจิตวิญญาณคงไม่ประพฤติตนออกนอกนอกทางเพราะการทำเช่นนั้นจะเป็นตัวอย่างที่ไม่ดีให้แก่ศิษย์ ครูที่มีจิตวิญญาณคงต้องรู้จักพัฒนาตน แสวงหาความรู้ใส่ตน เพื่อว่าตนจะได้ถ่ายทอดความรู้ ความคิด และมีเทคนิคส่งเสริม สนับสนุนให้ศิษย์ได้เรียนรู้อย่างกว้างขวางและหลากหลาย ครูที่มีจิตวิญญาณย่อมรักใคร่ ห่วงใยปรารถนาดีต่อศิษย์ โดยได้สรุปว่าต้นตอของการได้ครุดี ครูที่พึงประสงค์ ครูอาชีพ จึงน่าจะอยู่ที่จิตวิญญาณความเป็นครู ดังนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการศึกษาและพัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครูให้เกิดขึ้น ในกลุ่มครูผู้ซึ่งเป็นบุคลากรทางการศึกษาที่สำคัญของประเทศ เพื่อให้ครูสามารถพัฒนาตนเอง ไปสู่ครูที่พึงประสงค์หรือ ครูอาชีพ ได้อย่างแท้จริง ซึ่งการที่จะพัฒนาจิตวิญญาณให้เกิดในกลุ่มอาชีพครุ นั้น จำเป็นต้องศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับ จิตวิญญาณความเป็นครู ทั้งในแง่ของความหมาย กระบวนการพัฒนาจิตวิญญาณ

คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาลได้รับ “ทุนเจ้าพระยาพระเสด็จสุเรนทราธิบดี” จากทายาทของเจ้าพระยาพระเสด็จสุเรนทราธิบดี ซึ่งบริจาคไว้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2492 โดยได้ตั้งจุดประสงค์ของทุน ให้เก็บดอกผลเป็นรางวัลแก่อาจารย์แพทย์ผู้ทรงคุณวิชาดีเด่น สามารถถ่ายทอดการสอนดี เป็นผู้ตั้งใจสอน ค้นคว้าหาวิธีสอนเพื่อประโยชน์และการเรียนรู้ของนักศึกษา กระทำตนเป็นตัวอย่างที่ดี อันจะสร้างเสริมเจตคติ ในวิชาชีพแก่ศิษย์ คณะฯ ได้เริ่มทำการคัดเลือกและมอบรางวัลดังกล่าวแก่อาจารย์ของคณะฯ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2512 เป็นต้นมา คณะฯ ได้คัดเลือกอาจารย์ดีเด่นผู้สมควรได้รับรางวัล “ทุนเจ้าพระยาพระเสด็จสุเรนทราธิบดี” ทางปริคlinik, ทางคลินิก และอาจารย์พิเศษดีเด่น รวม 3 ท่าน ซึ่งมีกระบวนการเสนอชื่อ และการคัดเลือกหลายขั้นตอน ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาอาจารย์แพทย์ผู้มีจิตวิญญาณความเป็นครูแพทย์ในกลุ่มผู้ได้รับรางวัลนี้ โดยศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพแนวปรากฏการณ์วิทยามาใช้ เพราะเป็นวิธีวิทยาที่มุ่งศึกษาประสบการณ์

ชีวิตตามที่บุคคลประสบจริง ซึ่งเป็นแนวทางที่จะช่วยให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับประสบการณ์ชีวิตของบุคคลได้อย่างลึกซึ้ง เพื่อทำให้เกิดความชัดเจน

2. วัตถุประสงค์

1. เพื่อพรรณนาและบรรยายประสบการณ์ของการเป็นอาจารย์แพทย์ผู้มีจิตวิญญาณความเป็นครูแพทย์
2. เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการที่ทำให้เกิดจิตวิญญาณความเป็นครูแพทย์

3. วิธีดำเนินการวิจัย

เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งที่จะทำความเข้าใจกับจิตวิญญาณความเป็นครูแพทย์ รวมทั้งกระบวนการเกิดจิตวิญญาณความเป็นครูแพทย์ ว่ามีเงื่อนไข บริบทใดที่เกื้อหนุน ในกลุ่มอาจารย์แพทย์ดีเด่นจากทุนเจ้าพระยาพระเสด็จสุเรนทราธิบดี การดำเนินการศึกษาดังกล่าวใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ แนวการศึกษาแบบการปรากฏการณ์วิทยา ทั้งนี้ งานวิจัยได้ผ่านกระบวนการรับรอง โครงการวิจัยตามแนวทางหลักจริยธรรมการวิจัยในคน ของคณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล

3.1 ขอบเขตการวิจัย

3.1.1 ขอบเขตด้านวิธีวิทยาการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่ศึกษาประสบการณ์การมีจิตวิญญาณความเป็นแพทย์ กระบวนการหล่อหลอมแพทย์ กระบวนการพัฒนาจิตวิญญาณความเป็นอาจารย์แพทย์ โดยการใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

3.1.2 ขอบเขตผู้ให้ข้อมูล

เนื่องจากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เป็นการศึกษาประสบการณ์ชีวิตของบุคคลที่ประสบจริงจึงต้องทำการศึกษาจากผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้ประสบกับเหตุการณ์ หรือมีประสบการณ์ตรง ผู้วิจัยจึงทำการเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักในครั้งนี้คือ ผู้ได้รับรางวัลทุนเจ้าพระยาพระเสด็จสุเรนทราธิบดี จำนวน 9 คน

3.1.3 ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาจิตวิญญาณความเป็นอาจารย์แพทย์ จึงทำศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตวิญญาณในบริบทอาชีพอาจารย์แพทย์เป็นหลัก และทำการศึกษาเกี่ยวกับวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพแบบเชิงปรากฏการณ์วิทยา เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการวิจัย นอกจากนี้ผู้วิจัยจะทำการศึกษาประวัติชีวิตและผลงานเกี่ยวกับกิจกรรมของผู้ให้ข้อมูลหลักเข้ามาใช้ประกอบในการศึกษาข้อมูลในครั้งนี้ด้วย

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้ คือ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) โดยหลีกเลี่ยงภาษาที่เป็นทางการ ทำการสัมภาษณ์ในสถานที่ซึ่งผู้ให้ข้อมูลสะดวกที่จะให้ข้อมูล ผู้วิจัยคำนึงถึงความยืดหยุ่นในการสนทนากระทำโดยไม่เร่งรีบ เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลทบทวนเหตุการณ์ต่างๆ สามารถเปิดเผยได้อย่างตรงไปตรงมา และแสดงความคิดอย่างเต็มที่ ในขณะที่สัมภาษณ์ผู้วิจัยตั้งใจฟังด้วยความใส่ใจและแสดงกริยาตอบรับในเชิงรับรู้อย่างชัดเจน และจดบันทึกข้อมูลไปพร้อมๆ กันด้วยตนเอง และสังเกต โดยทำการสรุปและจดรายละเอียด

(Memo) เกี่ยวกับเนื้อหาและข้อสังเกตที่เป็นสารประโยชน์ต่อข้อมูลการวิจัย และเมื่อมีประเด็นที่ผู้ให้ข้อมูลไม่ต้องการให้เปิดเผยผู้วิจัยจะละคำถามนั้นไป รวมถึงจับบันทึกเสียงเมื่อผู้ให้ข้อมูลไม่ต้องการให้บันทึกข้อมูลในช่วงนั้น ในการสัมภาษณ์แต่ละครั้งใช้เวลา 1 ชั่วโมง ยึดหยุ่นตามความสะดวกของผู้ให้ข้อมูลในแต่ละครั้งที่ให้สัมภาษณ์ และจำนวนครั้งในการสัมภาษณ์ขึ้นอยู่กับความละเอียดลึกซึ้งและพอเพียงของข้อมูล ซึ่งในการศึกษาคั้งนี้ได้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 1-2 ครั้ง ในการสัมภาษณ์ผู้วิจัยระมัดระวังการแทรกแซง ชี้นำหรือเข้าไปมีอิทธิพลต่อระบบความคิดของผู้ให้ข้อมูล และคำนึงถึงจรรยาบรรณของนักวิจัยตลอดการสัมภาษณ์

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

เริ่มจากการจัดระเบียบข้อมูล (Data Organizing) โดยได้ทำการรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการจัดบันทึกข้อมูลและการถอดเทปบันทึกเสียงมาจัดกลุ่มข้อมูล แล้วนำมาจัดพิมพ์รายละเอียดของข้อมูลทั้งหมดนำข้อมูลทั้งหมดมาจัดรูปข้อมูล

3.3.1 ผู้วิจัยอ่านข้อมูลทั้งหมดเพื่อให้เข้าใจภาพรวมของข้อมูลก่อน งานวิจัยครั้งนี้เป็นข้อมูลจากการถอดเทปคำสัมภาษณ์และการเขียนพรรณนาของผู้ให้ข้อมูล ซึ่งผู้วิจัยต้องทำความเข้าใจความหมายผ่านการเขียนพรรณนา การอ่านนี้ทำหลายรอบโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเข้าใจ มองเห็นภาพรวมๆ ข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลหลักแต่ละคน

3.3.2 ผู้วิจัยอ่านซ้ำโดยเก็บรายละเอียดอย่างช้าๆ มีจุดมุ่งหมายเพื่อจำแนกหน่วยของข้อมูลที่มีความหมาย (meaning units) โดยกำหนดหลักในการจำแนกหน่วยของข้อมูล คือ หน่วยของข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับ จิต สังคม พฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับจิตวิญญาณความเป็นครูแพทย์ของผู้ให้ข้อมูลหลัก ในกระบวนการนี้ผู้วิจัยสร้างหน่วยข้อมูลที่มีความหมายโดยไม่ระบุ คำจำกัดความล่วงหน้า หน่วยของข้อมูลที่มีความหมายนี้จะถูกวิเคราะห์ต่อไป

3.3.3 ผู้วิจัยแปลงหน่วยข้อมูลที่มีความหมายให้เป็นแก่นของข้อมูลทางจิตวิทยาและพฤติกรรมศาสตร์ คิดทบทวนจากการใช้มุมมองที่หลากหลายเพื่อเข้าใจความหมายที่เป็นคำอธิบายแก่นของข้อมูล แล้วกลั่นกรองให้เหลือเฉพาะที่เป็นแก่นตรวจสอบความสอดคล้องในการแปลงหน่วยความหมายของข้อมูล

4. ผลการวิจัย

ข้อค้นพบสำคัญที่ได้จากการศึกษาประสบการณ์ของการเป็นอาจารย์แพทย์ผู้มีจิตวิญญาณความเป็นครูแพทย์ภายใต้กรอบแนวคิดปรากฏการณ์วิทยามุ่งตอบคำถามการวิจัย ซึ่งผลจากการศึกษาผู้ได้รับรางวัลทุนเจ้าพระยาพระเสด็จสุเรนทราธิบดี โดยข้อค้นพบจากการศึกษาตอบวัตถุประสงค์ มีดังนี้

1. ประสบการณ์ของการเป็นอาจารย์แพทย์ผู้มีจิตวิญญาณความเป็นครูแพทย์ หมายถึง การที่ตระหนักรู้ในความเป็นครูแพทย์ ปฏิบัติตนและพัฒนาตนเองเพื่อสร้างศรัทธา และมีจุดมุ่งหมายในการจัดการเรียนการสอนส่งเสริมกิจกรรมเพื่อนักศึกษาแพทย์

1.1 การที่ตระหนักรู้ในความเป็นครูแพทย์ คือ ความคิด ความรู้สึก ความปรารถนาที่มีต่ออาชีพเป็นครูแพทย์ ซึ่งทำให้มีการแสดงออกถึงความรู้สึก ความคิด การกระทำของตนเองของการเป็นครูแพทย์ ซึ่งประกอบไปด้วย การมองเห็นคุณค่าในอาชีพครูแพทย์ มีความศรัทธาในอาชีพครูแพทย์ และการเป็นครูแพทย์ตลอดเวลา

1.2 ปฏิบัติตนและพัฒนาตนเองเพื่อสร้างศรัทธาในอาชีพครูแพทย์ คือ การปฏิบัติ การกระทำ การแสดงออกที่อยู่ในแนวทางที่ดี

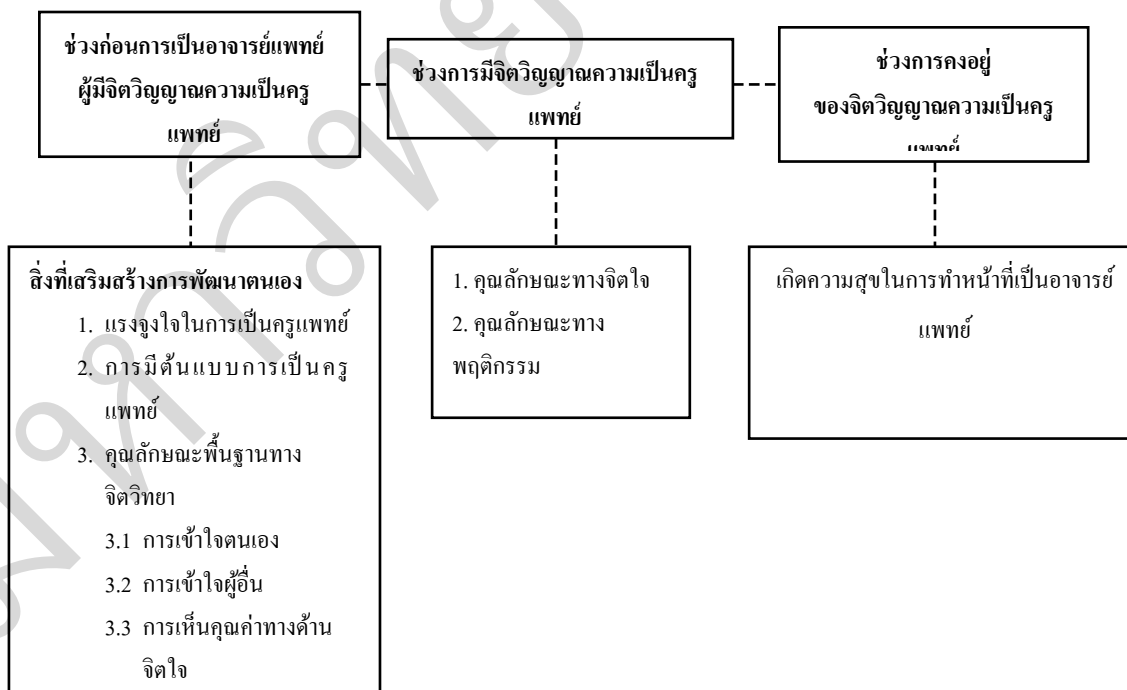
1.3 การมีจุดมุ่งหมายในการจัดการเรียนการสอนและส่งเสริมกิจกรรมนักศึกษาแพทย์ การตระหนักรู้เป้าหมายที่กำหนดไว้ คือ มีความมุ่งมั่นที่จะทำงานเพื่อนักศึกษาแพทย์ การจัดการเรียนการสอนให้มีความสุขทั้งผู้สอนและผู้เรียน จุดประกายนักศึกษาแพทย์ตั้งแต่เริ่มต้นเรียนแพทย์หรือก่อนหน้า เปิดโอกาสให้นักศึกษาแพทย์สร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต เชื่อในความสามารถและเปิดโอกาสให้นักศึกษาแพทย์ได้พัฒนาตนเอง

2. กระบวนการที่ทำให้เกิดจิตวิญญาณความเป็นครูแพทย์ ผลการศึกษาพบว่า โครงสร้างกระบวนการที่ทำให้เกิดจิตวิญญาณความเป็นครูแพทย์ ประกอบไปด้วย 3 ช่วง ช่วงก่อนการเป็นอาจารย์แพทย์ผู้มีจิตวิญญาณความเป็นครูแพทย์ ช่วงการมีจิตวิญญาณความเป็นครูแพทย์ และช่วงการคงอยู่ของจิตวิญญาณความเป็นครูแพทย์

2.1 ช่วงก่อนการเป็นอาจารย์แพทย์ผู้มีจิตวิญญาณความเป็นครูแพทย์ คือ ระยะที่อาจารย์แพทย์มีการพัฒนาเพื่อปรับเปลี่ยนตนเองเพื่อให้มีจิตวิญญาณความเป็นครูแพทย์ โดยพบว่ากลุ่มของผู้ให้ข้อมูล ได้รับสิ่งที่เสริมสร้างการพัฒนาตนเอง อันประกอบไปด้วย แรงจูงใจในการเป็นครูแพทย์ การมีต้นแบบการเป็นครูแพทย์ และคุณลักษณะพื้นฐานทางจิตวิทยา ซึ่งประกอบไปด้วย การเข้าใจตนเอง การเข้าใจผู้อื่น และการเห็นคุณค่าทางด้านจิตใจ

2.2 ช่วงการมีจิตวิญญาณความเป็นครูแพทย์ คือ ช่วงเกิดการมีจิตวิญญาณความเป็นครูแพทย์ประกอบไปด้วย คุณลักษณะทางจิตใจ และคุณลักษณะทางพฤติกรรม

2.3 ช่วงการคงอยู่ของจิตวิญญาณความเป็นครูแพทย์ คือ ช่วงที่เป็นเหตุเกี่ยวกับคุณลักษณะทางจิตใจ และคุณลักษณะทางพฤติกรรม คือ การที่เกิดความสุขในการทำหน้าที่เป็นอาจารย์แพทย์

รูปที่ 1 โครงสร้างกระบวนการที่ทำให้เกิดจิตวิญญาณความเป็นครูแพทย์

5. การอภิปรายผล

การนำไปใช้ในอนาคต

1. จากการศึกษาพบว่า โครงสร้างของประสบการณ์ของการเป็นอาจารย์แพทย์ผู้มีจิตวิญญาณความเป็นครูแพทย์ ทำให้อธิบายจิตวิญญาณความเป็นครูแพทย์ในลักษณะที่เป็นรูปธรรมได้มากขึ้น จึงสามารถนำข้อค้นพบดังกล่าวไปส่งเสริมการผลิต และพัฒนาการเป็นอาจารย์แพทย์

2. จากการศึกษาพบว่า แรงจูงใจในการเข้าสู่อาชีพครูแพทย์นั้น มีส่วนในการสร้างการเรียนรู้เกี่ยวกับจิตวิญญาณความเป็นครูแพทย์ได้ ทั้งนี้ การที่จะผลิตครูแพทย์ โรงเรียนแพทย์หรือสถาบันการศึกษาจึงควรมีการพัฒนาทางวิชาการควบคู่ไปกับการสร้างแรงจูงใจที่จะเข้าสู่อาชีพครูแพทย์

3. จากการศึกษาพบว่า การตั้งเป้าหมายการทำงานของอาชีพครูแพทย์อย่างชัดเจนจะส่งผลต่อการปฏิบัติงาน ข้อเสนอเพื่อการวิจัย

1. การศึกษาคำนี้ทำการศึกษาเฉพาะ ในกลุ่มอาจารย์แพทย์ดีเด่นจากทุนเจ้าพระยาพระเสด็จสุเรนทราธิบดี ดังนั้น ในการศึกษาจิตวิญญาณความเป็นครูแพทย์ควรมีการขยายไปยังกลุ่มตัวอย่างที่มีขนาดใหญ่รวมทั้งบริบทของการปฏิบัติงานที่ต่างกันเช่น อาจารย์ระดับเตรียมแพทย์ อาจารย์ระดับปริคlinik อาจารย์ระดับคลินิก อาจารย์โรงพยาบาลร่วมสอน อาจารย์โรงพยาบาลร่วมผลิต

2. ในการศึกษาครั้งนี้ทำการศึกษาดัวยระเบียบวิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นหลัก ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ดังนั้น ในการศึกษาครั้งต่อไปควรทำการศึกษาดัวยระเบียบวิธีวิทยาที่แตกต่างออกไปซึ่งจะได้พบมุมมองที่ต่างกัน

6. บทสรุป

จากการศึกษาประสบการณ์ของการเป็นอาจารย์แพทย์ผู้มีจิตวิญญาณความเป็นครูแพทย์ ภายใต้กรอบแนวคิดปรากฏการณ์วิทยา ประสบการณ์ของการเป็นอาจารย์แพทย์ผู้มีจิตวิญญาณความเป็นครูแพทย์ คือ การที่อาจารย์แพทย์ตระหนักรู้ในความเป็นครูแพทย์ ปฏิบัติตนและพัฒนาตนเองเพื่อสร้างศรัทธา และมีจุดมุ่งหมายในการจัดการเรียนการสอนส่งเสริมกิจกรรมเพื่อนักศึกษาแพทย์ ทั้งนี้มีกระบวนการที่ทำให้เกิดจิตวิญญาณความเป็นครูแพทย์ ประกอบไปด้วย 3 ช่วง ช่วงก่อนการเป็นอาจารย์แพทย์ผู้มีจิตวิญญาณความเป็นครูแพทย์ ช่วงการมีจิตวิญญาณความเป็นครูแพทย์ และช่วงการคงอยู่ของจิตวิญญาณความเป็นครูแพทย์ ข้อค้นพบดังกล่าว โรงเรียนแพทย์และสถาบันผลิตอาจารย์แพทย์สามารถนำไปส่งเสริมการผลิต และพัฒนาการเป็นอาจารย์แพทย์

7. กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ด้วยความกรุณาจากผู้มีพระคุณหลายท่าน โดยเฉพาะ รศ.นพ.รุ่งนรินทร์ ประดิษฐ์สุวรรณ และ รศ. ดร. นพ. เชิดศักดิ์ ไอรณนิรัตน์ ที่ปรึกษาโครงการวิจัย และขอกราบขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญทุกท่านที่ได้กรุณาเสียสละเวลาอันมีค่ายิ่งเพื่อตรวจสอบ ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการทำวิจัย งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากแหล่งเงินทุน คือ กองทุนพัฒนาแพทยศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล และได้รับการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล

8. เอกสารอ้างอิง

ขจรศักดิ์ บัวระพันธ์. (2556). *การวิจัยเชิงคุณภาพ*, หน้า 51-52. กรุงเทพฯ: คอมมูดีไซน์แอนด์พริ้นท์.

ทัศนีย์ ทองประทีป. (2552). *จิตวิญญาณ: มิติหนึ่งของการพยาบาล*, หน้า 169-170. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นิตา ชูโต. (2548). *การวิจัยเชิงคุณภาพ*, หน้า 40-43. กรุงเทพฯ: พรีนต์โพร.

พนม พงษ์ไพบูลย์. ครูอาชีพ: บันทึกปลัดกระทรวงศึกษาธิการฉบับที่สอง. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://www.moe.go.th/web-panom/article-panom/book-panom02.html> [กันยายน2557]

ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล. (2553). *สานจิตรเสวนา มหกรรมความรู้การพัฒนาจิต. ใน ภาวะผู้นำจิตวิญญาณ และการพัฒนามนุษย์*, หน้า 4,23. นครปฐม; วี พรี้นท์ (1991) จำกัด.

สิวลี สิริไล. (2552). *การเป็นแพทย์: จากฮิปโปคราติสสู่ยุคโลกาภิวัตน์*, หน้า 62-63. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สกล สิงหะ. (2550). *จิตตปัญญาเวชศึกษา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา

อารยา พรายเข้ม และคณะ. (2552). *การสังเคราะห์ความรู้ทางด้านการพัฒนาจิตปัญญา (วิญญาณ) จากเรื่องเล่าความสำเร็จของผู้ให้บริการและผู้รับบริการในระบบสุขภาพ Values in Health care: a spiritual approach in Thailand (รายงานฉบับสมบูรณ์)*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยทางจิตของโลก และมูลนิธิศตศรี-สฤษดิ์วงศ์.